

privesc și unii reprezentanți ai celeilalte literaturi dramatice, cea cam mult jucată pe scenele noastre, cea care caută cu osîrdie în om întunericul, boala, strîmbătatea, în viață tragicul fără leac, dezordinea, dezorientarea, prăbușirea valorilor „iluzorii“, a „fostelor“ valori morale. Realitatea care ne înconjoară pe noi, scriitorii comuniști, sumedenia de acte și de tipuri pe care le vedem în jurul nostru pătrund în literatura noastră cu dreptul lor propriu la oglindire, un drept impetuos, viguros, care nu lasă prea mult timp scriitorului și nici prea mult spațiu pentru divagația absurdă, pentru zigzagurile pe tărîmuri pustii și aride.

În patosul cu care unii tineri de azi vor să înnoiască tot, și, socotindu-se înnoitori, tăgăduiesc tot ce-a fost pînă la ei, să vedem, fără a ne încrunta, un mare elan înainte, o ardentă dorință de a face mai bine, mai complex, mai desăvîrșit. Poate că trebuie perspectivă pentru a judeca ceea ce a fost pînă azi. Această perspectivă deocamdată lipsește. În schimb, perspectiva viitorului stă, largă, în fața noastră.

Cum va arăta dramaturgia anilor viitori? Va crește, cred, din cea a ultimilor ani. Va crește din acest trunchi, uneori prea neted, prea plan, alteori prea noduros. Ce poate ea împrumuta de la dramaturgia apuseană? Mijloace tehnice poate, curaj în expresie poate, îndrăzneala unor formulări proprii, mai multă afirmare a personalității artistului, mai puțină timorare în fața obiectului. Și mai departe nu se poate merge, nu pentru că ne-ar împiedica cineva, dar pentru că nu ne interesează. Dacă sîntem în adevăr, cu sinceritate, ceea ce sîntem, scriitori într-o țară care știe ce vrea de la ea însăși, care merge pe drumuri clare și sigure, pe propriile ei drumuri, viața e pentru noi o bătălie în care virtuțile nu se dau la fund, estropiate și minjite, și omul are o frumusețe de care nu ne putem îndoi. Astea nu sînt numai afirmații făcute la reuniuni scriitoricești și în numerele festive ale ziarelor. Asta e un punct de vedere, o platformă ideologică, de pe care pornește opera de artă, a pornit și ieri, va porni și mine, înnoită, primentă, „modernă“, cum vreți, dar nu înstrăinată de esența gândirii noastre marxiste, a eticii noastre comuniste.

Procesul eliberării ei de orice urme de dogmatism se va desăvîrși, va ieși total din corsetele de ghips ale unor forme devenite clișee, va căpăta aripi, își va lărgi gama, nu va mai semăna cu cea de „ieri“, cum nu seamănă cea de ieri cu Alecsandri. Nu bănuim poate încă strălucirea pe care o va avea. Dar bănuiesc, sper, cred că-și va păstra rădăcinile sănătoase, optica robustă, că va afirma viața, și nu va încerca niciodată, nicicum, s-o mineze, nici fățiș, nici pe ascuns.

Lucia Demetrius

● TEATRUL FĂRĂ VACANȚĂ

Regizor de teatru al acestor ani, nu se poate să nu fii în permanentă frămîntat de căutări, de soluții și noi rezolvări scenice, dedicate nu unor jocuri sterile, ci spectatorilor, publicului uriaș, oamenilor muncii, însetați de frumos, ei înșiși făuritori ai frumosului cotidian în munca lor obișnuită. Tinerilor regizori li s-au creat condiții de muncă, cîmp de experiment teatral, așa cum nici n-ar fi îndrăznit să viseze înaintașii noștri, creatori de spectacole în epoci de pionierat.

Noi, creatorii de teatru, am crescut odată cu publicul, spectacolele partinice străduindu-se să fie la înălțimea vibrației din sală, unde se aflau cei cărora le erau închinat.

Și grija noastră, așa cum ne îndeamnă partidul, este în permanentă și aceea de a face educația estetică a maselor, de a le oferi nu simple divertismente, ci opere, care prin valoarea lor intrinsecă să acorde spectatorului anume criterii majore de apreciere și selecție. În acest sens, cred că trebuie să ne preocupe găsirea acelor formule sau soluții de spectacol cît mai pregnante, mai vii, mai emoționante, mai aproape de glasul epoci.

Au trecut cîțiva ani de cînd, răspunzînd unei amabile invitații a „Contemporanului“, încercam să arăt cam cum văd eu rezolvată problema teatrului în aer liber, pentru ca acesta să nu mai fie doar un apendice administrativ, cu funcții limitate la îndeplinirea planului financiar, ci să poată deveni un act artistic, un act de creație. Mă refeream, în sus-citatul articol, la multiplele exemple ale unor încercări teatrale

care reușesc să suscite interesul publicului pentru „scenă“ nu numai în lunile friguroase, ci chiar în perioada marilor vacanțe, când prejudecata încetățenită absurd pretinde că plaja sau turismul ar anihila interesul celor mulți pentru teatru.

Propuneam spectacole speciale, cum ar fi o dramă țărănească sau un montaj pe teme folclorice, care să se desfășoare în cadrul natural al Muzeului satului; piese de mare suflu dramatic, pe teme revoluționare, care să-și ia ca loc de joc una din marile piețe bucureștene, care au cunoscut aievea evenimentele descrise; aminteam cadrul arhitectonic fix al scenei din Parcul „23 August“, pe care nu l-am folosit niciodată pentru un *Romeo și Julieta* sau *Lorenzaccio*, de exemplu, pentru care parcă a fost construit, ci dimpotrivă, fie am căutat să-l mascăm cu decoruri meschine, fie l-am crezut adecvat doar concertelor de muzică ușoară (!?!); mă gîndeam la un *Ovidiu* ce ar fi avut drept fundal marea, la cadrul splendidelor parcuri ale Capitalei — închipuiți-vă *Visul unei nopți de vară* jucat pe malul lacului Herăstrău sau pe insulița de pe același lac; la un spectacol cu o piesă sau un ciclu de piese istorice ce s-ar desfășura la Bran sau în preajma Bisericii Negre din Brașov, și care ar putea deveni un punct de atracție turistic, ce ar interesa deopotrivă CSCA și ONT; la un festival de vară permanent la mare, care, în timp, ar putea deveni internațional, ș.a.m.d. Pentru cei care, ca și atunci, vor ridica ironic din umeri, invocînd apoi greutăți materiale insurmontabile și lipsa de rentabilitate a unor asemenea întreprinderi, le-aș aminti două contraargumente care poate că îi vor pune pe gînduri:

a) cu o instalație sonoră „onorabilă“ (și, zău, sînt destule instituții care posedă așa ceva, numai că deseori se folosește doar pentru a produce zgomot pe străzi sau în întreprinderi) și cu unele tribune metalice demontabile existente, posibilitatea de a avea o „sală“ și de a înțelege textul se rezolvă;

b) piesele de teatru (fără doar și poate, nu toate) montate în cadrul natural se pot relua ulterior pe scenele închise, cu un mic efort de adaptare creatoare. (Aș aminti în acest sens faptul că TNP-ul lui Vilar și Wilson prezintă aproape toate producțiile sale atît la Avignon, cît și în sala de la Paris.)

* * *

De ce consider necesar să reiau astăzi această temă? Voi încerca, în rîndurile ce urmează, să mă explic, sperînd apoi că cineva se va încumeta să treacă la experimentarea unor asemenea soluții. (Aș fi ipocrit dacă n-aș mărturisii că m-ar interesa în mod deosebit și pe mine o încercare de acest fel, dar, realist fiind, îmi dau seama că aici primul cuvînt îl au instituțiile teatrale și conducătorii lor.)

Dar lăsînd la o parte parantezele, să revenim la tema propusă.

Deci, de ce consider necesar un asemenea teatru, vechi de cînd lumea și totuși continuu contemporan, inedit?

O preocupare, fără doar și poate deosebit de actuală și, în același timp, permanentă, a celor mai mulți oameni de teatru (fie ei autori, regizori, scenografi, teoreticieni etc.) este aceea a maximei expresivități scenice, ce aduce implicit o maximă eficacitate a actului scenic.

De aici, experimentul (cum în mod greșit obișnuim să numim formele noi, contemporane de tîlmăcire scenică a unui text). De aici, spectacole fără cortină, spectacole în „rond“, moda sau necesitatea avansceni împinse mult în public, jocul în sală etc., pentru a mă limita la enumerarea, întîmplătoare, doar a unor mijloace de „arhitectură a locului de joc“, doar la necesitățile pe care piesele le pretind din punctul de vedere al desfășurării lor spațiale.

Dar aceste „forme“ nu sînt în mod curent izvorite dintr-o simplă necesitate sau dorință de exhibare regizoral-scenografică, ci ele corespund unei concepții care consideră teatrul o îmbinare de text și acțiune (în care textul primează, fără a deveni tiranic, în sensul impunerii unor spectacole reduse la o lectură în mișcare), un act de recreare vie a unor pagini de literatură în sensul și în spiritul în care ele au fost scrise, în sensul și în felul în care ele pot deveni cît mai apropiate spectatorului, ca șoc și încîntare, ca dezvăluire de ciocniri puternice, ca posibilitate de potențare a metaforei dramatice, ca fapt teatral complet și complex.

În acest sens, cu toate îndoielele unora (și aici e vorba de preferințe personale, pe care nu le discutăm atîta timp cît nu tind să devină dogme, ci exprimă doar un punct de vedere, la care aderi sau nu); în acest sens, zic, s-au făcut mulți pași înainte în ce privește arta actorului, prin diversificarea modalităților de expresie (să ne aducem aminte de perioada neonaturalistă, cînd orice piesă se juca la fel și numai într-un sin-

gur mod); în privința trecerii artei regizorale de la simplul meșteșug de punător în scenă la cel de creator de imagini în acțiune, în privința unei scenografii prezente prin sugestie și idei, adecvate fiecărui gen în parte și neexclusiviste (vezi decorurile lui Paul Bortnovski la *Uzita bătrinei doamne* și *Cezar și Cleopatra*, ale lui Dan Nemțeanu la *Fizicienii și Șvejk*, ale Sandei Mușatescu la *Mariana Pineda* și *Pălăria florentină*, ale lui Popescu-Udriște la *Troilus* și *Cresida* și *Băiatul din banca a doua* etc.); în privința luminii (majoritatea spectacolelor Teatrului Mic, dar nu puține altele pe celelalte scene, deși instalațiile electrice sînt nu arareori cam primare și neadecvate), dar cîmpul de investigație al metaforei n-a ieșit încă din cadrul scenei „à l'italienne”, decît prin adaosuri ca cele pomenite cu cîteva paragrafe mai sus.

Cauzele sînt multiple, și nu e cazul să le discutăm, dar cred că și o oarecare timiditate administrativă-artistică a celor ce creează sau girează fenomenul spectacol a constituit un obstacol.

Ce-i drept, mi s-ar putea replica că și așa se „experimentează” prea mult, și așa nu toate „noutățile” sînt justificate (aici trebuie notat însă că nu cunoaștem nici o mișcare artistică, nici o epocă ce a produs numai capodopere și e bine să nu uităm că numai acumînd, chiar dacă greșim din cînd în cînd, putem face pași înainte), s-ar putea replica: și așa avem spectacole foarte bune, și așa avem o mișcare artistică teatrală înaintată și cu mari perspective.

De acord! Dar oare industria automobilistică pierde ceva prin existența a sute de tipuri de mașini? Categorie, nu! Nici automobilul de mare viteză pentru autostrăzi nu elimină necesitatea mașinii solide, bune pentru orice fel de drum.

Spectacolul de teatru nu există condiționat de sala de teatru (deși își desfășoară în asemenea loc majoritatea producțiilor sale, pe întreg globul pămîntesc), el există condiționat de ideea-text, de ideea-spectacol și se desfășoară în cea mai propice formă arhitectonic-scenografică ce nu are legi fixe, nici limite de decalog.

Pledînd pentru spectacolul în aer liber, dar nu pentru cel ce se joacă în săli fără acoperiș, așa-numite grădini de vară (și ele necesare și utile pentru ideea permanenței teatrului pe tot parcursul anului), pledez, de fapt, pentru diversitatea de forme de expresie, care să permită nu experimente silnice, siluite de scena italiană (în unele cazuri), ci desfășurări ale fanteziei creatoare ce-și alege locul cel mai potrivit, forma cea mai adecvată, audiența cea mai largă.

N-aș dori ca cineva să aibă impresia că propunînd încă un număr de posibilități de expresie teatrală, am nega importanța celor existente, sau că am măcar un moment impresia unor descoperiri cu totul și cu totul inedite. Nu! Categorie, nu!

Readucînd în centrul atenției (sau măcar la periferia ei) problema diversificării locurilor de joc, a mării posibilităților de exprimare teatrală, orice idee de exclusivism este de la sine respinsă. Mai mult încă, propunerile de față nu doresc diversificare de dragul diversificării, ci doar în funcție de necesitățile tematice și stilistice ale operelor dramatice sau ale materialelor literar-folclorice cu valențe teatrale, ele tind doar să amintească de existența multiplelor căi neexploitate, de posibilitatea de a „extinde în timp” manifestarea teatrală, de a o scoate din limitele rigide ale unei arte „de sezon”.

Teatrul nu e o distracție de iarnă, ci o artă pentru cît mai mulți, indiferent unde și indiferent în ce anotimp. El are posibilități nelimitate de desfășurare și ar fi păcat să nu le folosim pe toate.

Ca orice început, și un spectacol în aer liber, conceput pe alte coordonate decît cele obișnuite, va întîmpina greutăți, dar oare cîte obstacole de mii de ori mai grele n-au fost învinse în ultimele două decenii?

Deci, puțin curaj.

Mișcarea noastră teatrală nu poate rămîne indiferentă față de „sezonul artistic mort”. La primii pași s-ar putea să lucrăm în pagubă, dar oare orice investiție nu se acopere în timp? Și roadele apar pînă la urmă, cu condiția perseverenței, a seriozității, a respingerii concepției conjuncturale.

Trebuie să obișnuim publicul. Și asta cere timp. Trebuie să obișnuim actorii, și asta cere măiestrie. Trebuie să convingem directorii, și asta cere inteligență. Trebuie să cointeresăm comitetele de artă și cultură, sfaturile populare, și asta cere răbdare.

Perspectivile sînt prea interesante pentru a nu fi obligați să încercăm, și imaginați-vă o clipă ce mîndri am fi peste zece ani cînd prin toate colțurile țării am fi întîmpinați de afișe ale ONT-ului care ne-ar pune în vedere că numai cîteva zile mai putem să ne procurăm bilete pentru Festivalul internațional de teatru de la mare, pentru ciclul de piese istorice ce se joacă la castelul de la Bran, pentru Festivalul

teatral de vară al orașului București etc. etc. (las la latitudinea dv. „inventarea“ celorlalte manifestații estivale).

N-ar fi frumos? N-ar fi interesant? Eu bănuiesc că da!

Lucian Giurchescu

P.S. Pentru cei care ar avea totuși impresia unor propuneri vagi, mi-aș permite să sugerez pentru început un plan concret.

În primul an, un festival la mare și unul la București de câte 2—3 săptămâni. În cadrul acestor festivaluri, deocamdată, doar câte un singur spectacol „special“ (o reprezentație cu tematică de teatru popular la Muzeul satului, o dramă shakespeareană sau acel *Ovidiu*, de care vorbeam, pe malul mării). În rest, premiere absolute pe scena de la Mamaia și pe cele de la Herăstrău și „23 August“. Cu ce piese, vă veți întreba? Cu toate acelea pe care teatrele le scot în iunie și chiar în iulie în săli sufocante ca atmosferă și care nu pretind mari adaptări. Dacă ne gândim doar la stagiunea trecută, am avut numai în București peste opt asemenea premiere. Socotind reprezentațiile scoase în aceeași perioadă de vară în întreaga țară, obținem minimum douăzeci de premiere absolute, arhisuficient pentru douăzeci de seri de teatru.

În acest mod, întiiul an ar marca pe de o parte primele experiențe de teatru în cadru natural, care apoi, discutate și analizate serios, ne-ar oferi puncte de reper pentru extinderea încercărilor de acest fel, iar șirul de premiere (care nu cer nici o investiție în plus) ar suscita interesul spectatorilor pentru aceste festivaluri, pentru aceste adevărate sărbători teatrale de vară.

Cu scurgerca anilor, proporția între spectacolele adaptate necesităților estivale și cele create în mod special s-ar schimba treptat în favoarea ultimelor, coexistența celor două forme de reprezentații nefiind în contradicție cu dorința unui adevărat teatru de vară, cu condiția ca piesele reprezentate pe scenele, să le zicem clasice, să fie inedite pentru publicul respectiv și, în timp, gândite, precis, pentru aceste întâlniri de vară.

La viitoarele festivaluri și stagioni teatrale de vară, pe lângă teatrele propriu-zise, o contribuție însemnată ar putea-o aduce Institutul de teatru, deschis oricăror încercări îndrăznețe și având un număr impresionant de viitori actori și regizori, ce și-ar putea astfel face „practica în producție“, precum și OSTA, care ar putea finanța unele spectacole mai complexe (în nici un caz mai costisitoare decât festivalurile de muzică ușoară).

Iată câteva gânduri închinată legăturii cit mai strânse dintre spectacol și spectatori, dintre gândul scenic și emoția spectatorului. Avem dreptul ca cele mai bune spectacole românești să fie prezentate în fața unui public larg, internațional, care să-i confere circulația valorică mondială pe care unele din realizările noastre o merită.

Și, cum „moneda bună alungă moneda rea“, vor dispărea poate și unele exhibiții ad-hoc, turneele improvizate, sușanele.

Publicului trebuie să-i oferim în cele mai bune condiții creațiile noastre cele mai înaintate, mai contemporane. Acesta va fi modestul nostru omagiu adus partidului, încredințarea că ne străduim să răspundem dragostei și încrederii cu care el ne înconjoară.

L. G.

● ÎNĂLȚIMILE COMICULUI

Slujind cauzei comunismului și a reconstrucției morale a omului, a eliberării de tot felul de prejudecăți și concepții retrograde, satira călăuzită de acest nobil ideal poate ajuta omului să se reîntâlnească, în sfârșit, cu propria lui creație. Chiar și sarcasmul cel mai ucigător servește pînă la urmă acestei binecuvîntate reîntîlniri. Satira are deci tocmai scopul de a „curăța terenul“, de a da individului posibilitatea de a privi cu ochi curați și lucizi miracolul și dezastrelor existenței.

Teatrului îi sînt deschise în această privință toate posibilitățile; el poate să ducă această bătălie cu maximă eficiență și mai ales „la zi“. Din nefericire, posibilitatea individului de a acumula prejudecăți și de a le încorpora propriei sale naturi este imensă. Partidul nostru, care se opune oricărei forme de birocratism, stagnare și